

האליזר

עלון לשבת קודש

דברי מחשבה והלכה, ומהנעשה בבתי הכנסת

נושא השבוע: ט"ו בשבט

ההפטרה: "יותר דבורה" (שופטים ה)

פרשת בשלח - עֵבֶד שִׁירָה

"ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים" (יד, כט)

אומר רבי אלימלך מליזנסק: בני אדם מתפעלים רק כאשר הם רואים ניסים גלויים, ואין הם מבינים כי הטבע עצמו אינו אלא נס אחד גדול, שיש לראות בו תדיר את גדלות הבורא ולהתפעל ממנו, וכי גם בחיים "הטבעיים והפשוטים" מתרחשים ניסים מופלאים אע"פ שהכל רגילים להם ואין מתפעלים מהם. וזה שכתוב "ובני ישראל הלכו ביבשה בתוך הים" כיוון שראו נס גלוי כזה שהלכו בים כעל היבשה, באו לכלל הכרה והתפעלות שאפילו כשהולכים על היבשה המוצקה הרי זה נס ופלא כאילו היו הולכים על הים. וכמו אז גם היום צריכים אנו להתפעל מהשגרה המבורכת היומיומית שלנו ולהודות לה' על הבריאות והכח שהוא מעניק לנו בכל רגע ורגע לעבדו ולקיים את מצוותיו.

"...ויאמינו בה' ובמשה עבדו" (יד, לא)

בתורה הנצחית היא ומסריה נצחיים, בכל שנה שומעים אנו את הפרשה כדי ללמוד ממנה ולהפיק את לקחיה, ובמיוחד את לקח פרשיות גאולת מצריים, שהרי נצטוונו לזכרה בכל יום, בוקר וערב ולהזכירה בקידוש ליל שבת שלא תסור מליבנו, כי יציאת מצריים היתה ראש ותחילה לכל הגאולות, הגשמיות והרוחניות לכלל ולפרט ועד לגאולה הקרובה שאנו מייחלים לה בכל יום בקרוב בימינו אמן. בתחילה הלך השעבוד והכביד, חשכו עיניהם וליבם של ישראל מעבודה קשה, ההתמרמרות גאתה ואז היה דבר ה' אל משה, הרועה הנאמן, נמסרו לו 4 לשונות הגאולה ושלביה יחד עימה נשזרה נימת המצודה ואזהרה כי התנאי לגאולה היא האמונה ללא עוררין בבחינת "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" למרות המצוקות והתלאות, ויש לשמוע בקול ה' ולציית למצוותיו ללא תנאי, לשמוע לקול גדולי הדור ולדעת תורה מבלי לערער ולהרהר, גם כאשר נראה שהוכבד עול השיעבוד בשל כך האמינו לדברי משה שאמר "אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה'" (רש"י). "ויעשו כן" - הזכיר הכתוב שבחן ששמעו לקול משה ואמרו "אין לנו אלא דברי בן עמרם" (רש"י יד, ד) וזכו לגנס קריעת ים סוף ולהצלתם בגשמיות וברוחניות. (מעין השבוע)

"שם שם כל זוזק ומלפנך.. אם שמוע תשמע לקול ה' אלוךך.. כי אני ה' רופאך"

(שם, כה, כו) השם יתברך הורה למשה רבינו את חכמת המדע בצמחים ובכוחות הרפואה הצפונים בכל אחד מהם. ישנם צמחי עשב שכוחם הוא בבחינת "חוק" - שהשפעתם אינה מוכנת, וישנם עשבים שהם בבחינת "משפט" - שהשפעתם הרפואית מוכנת ע"פ מדע הרפואה, "ושם ניהור" - משה רבינו ניסה אותם מיד. אמר לו הקב"ה: גם שתשתמשו בכל אמצעי הרפואה הללו, אל לכם לשכוח כי כל זה יעזור לכם רק "אם שמוע תשמע בקול ה' אלוךך" - כאשר יחד עם זה תתפללו לה', אזי תבוא הרפואה "כי אני ה' רופאך".

כי האדם עץ השדה

כאשר העץ בתחילת התפתחותו והוא עדין שתיל רך, קיימת חשיבות רבה לכל פרט קטן בטיפול בו ובבוא העת יצמח לעץ מפותח ומוצלח, וכל פעולה לא רצויה תגרום לנזק.

כך בחינוך האדם: גם אם לעיתים נדמה כי חבל להשקיע מאמץ במשהו שנראה שולי ופועט, אם הוא בכיוון החינוך הרצוי הרי שלטוון הארוך הוא יביא תועלת מרובה ולתוצאות מרחיקות לכת וה"ה להיפך ח"ו.

הזמנים ע"פ לוח "אור החיים" של אופק תל אביב * נא לא לעיין בזמן התפילה * סוף זמן ק"ש 8:43-8:41

כניסת שבת: 4:50 יציאת שבת: 5:42 יציאת שבת: 6:15

בס"ד

לע"נ יוסף בן אליה וחממה ז"ל לבית גיאת

לע"נ משה בן זילפה ואליאס ז"ל לבית חיימי

י' שבט תשע"ח 1207 (שנה כג')

יא. את סדר ט"ו בשבט אפשר לעשות ללא קשר לארוחת ערב, מ"מ לא יעשה את הסדר בתוך חצי שעה קודם ארוחת ערב שאוכל בה לחם.

הטעם: אם אוכל שיעור כזית מהמאכלים של סדר ט"ו בשבט יכנס לספק אם לברך ברכה אחרונה [להלכה לא יברך] בגלל שנמצא סמוך לסעודה וברכת המזון תפטרנו, לכן כדי לא להיכנס לספקות לא יעשה סמוך לסעודה (הליטת עולם ח"צ עמ' רכת).

יב. אם עושים סדר ט"ו בשבט באמצע הסעודה [שאוכל בה לחם] אזי:

* המנהג שלא לברך על זית כבוש "בורא פרי העץ" בסעודה [שהרי הוא טפל ללחם] אלא יברך על פרי אחר ויפטרנו [ולקוי"ח עמ' רנ"ג ס"ז] כגון: על התמר שהוא הבא בסדר].

* לכתחילה אין ראוי לאכול עוגה בתוך הסעודה [שמה יצא יד חובה בברכת המוציא] ואם אוכל בכל זאת לא יברך עליה [מזונות], ואם היא יבשה ונכססת ועם מילוי כגון: וופלה, הרוצה לברך עליו מזונות יש לו על מה לסמוך [ולקוי"ח ח"ג סי' קצ"ט ס"ה, ק. ולקוי"ח שם ס"ה] ובפרט לעניין חיטה יוצאים ב"ה המוציא" כשאוכלים לחם.

* "על האדמה" - אפשר לברך רק על ירקות שאין דרך לאוכלם עם לחם [ירקות שאי אפשר לברך קישואים, עגבניה, מלפפון, ירק כבוש או מבושל, חמוצים] (סס).

יג. הנוהגים לשתות בירה [שעשויה משעורים] כדי לטעום מכל שבעת המינים, אין להקדימה לשאר המינים כיון שרובה מים וברכתה "שהכל" [ולקוי"ח סי' רי"א ס"ג].

יד. אם עושים את הסדר בלי קשר לסעודה הרי:

* האוכל דבר שיש עליו רטיבות מים [שלא בתוך הסעודה] ולא ניגב ויש רטיבות שהוא טופח על מנת להספיק (כפי שמצוי בפירות ט"ו בשבט ששיטפים אותם ומביאים אותם רטובים לשולחן) צריך ליטול לידו בלי ברכה לפני אכילתם (ש"ע סי' קנ"ה ס"ד).

טו. פירות שמצויים בהם תולעים צריך שיפתחם ויבדקם לפני שמברך עליהם ברכת הנהנין ובפרט בפירות המיובשים, שהאוכל תולעת חייב בחמישה לאוין והרי הוא משקץ נפשו ומטמא ליבו מעבודת הש"ת [ולקוי"ח עמ' ר"ג-רנ"א].

טז. יש קבלה בידנו לבקש ולהתפלל ב-ט"ו בשבט שהש"ת יזמין לו בסוכות הבא אתרוג נאה ומהודר לפי שביום זה ראש השנה לאילנות, נעשת ראשית הצמיחה ואין לך שעה טובה מזו לבקש על פרי עץ הדר (בני יששכר).

יז. אין נותנים מים ומזונות לפני היונים בשבת (ש"ע סי' ש"א). מ"מ הנוהגים ליתן חיטים וכדו' לפני היונים והעופות "בשבת שירה" יש להם על מה לסמוך [ולקוי"ח ח"ד/ד סי' ש"א ס"ח].

ועל הצד היותר טוב: יניח לפני שבת פירות בצלחת ויכסיה על אדן החלון או המרפסת הפתוחה, וביום השבת יוציא את כיסוי הצלחת או שינערו את המפה שאכלו עליה במרפסת או בחצר הבית בשבת [במקום שיש עירוב] [ולקוי"ח ס"ה] ואח"כ יבואו הציפורים ואכלו.

יצא לאור בס"ד לקראת טו בשבט ה'טבלת ברכות' החדשה והמשודרגת ובגודל קטן יותר, הכוללת את כל המאכלים וברכתם הראשונה והאחרונה, בציון אלו שמברכים עליהם שהחינו ואלו שיש בהם קביעות סעודה ועוד חידושים. ניתן להשיגה בטל': 08-8644452

אי"ה יתקיים תיקון שובבי"ם מלווה בתענית (צום) באשדוד ביום שני יג שבט החל מ- 1:00 בצהריים עד ערבית עם המקובל הרב דוד בצרי שליט"א בביה"כ החיד"א רח"ו יצחק הנשיא 22 אזור ז * הצמנים צריכים לקבל את התענית יום קודם במנחה

תפילה על אתרוג נאה (ועל שאר אילנות) לאומרה בט"ו בשבט [הבן איש חי]

"יהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוקינו אבותינו שתברך כל אילני האתרוג להוציא פירותיהם בעיתם ויוציאו אתרוגים טובים, יפים ומהודרים ונקיים מכל מום. ולא יעלה בהם חזזית, ויהיו שלמים, ולא יהיה בהם שום חסרון, ואפילו עקיצת הקוף, ויהיו מצויים לנו ולכל ישראל אחיו בכל מקום שהם, לקיים בה מצות נטילה עם הלולב בחג הסוכות, שיבוא עלינו לחיים טובים ולשלום, כאשר צויתנו בתורתך ע"י משה עבדך, "ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים וענף עץ עבות". ויהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוקינו אבותינו, שתעזרנו ותסייענו לקיים מצוה זו של נטילת לולב והדס וערבה ואתרוג כתיקנה בזמנה בחג הסוכות שיבוא עלינו לימים טובים ולשלום, בשמחה ובטוב לב, ותזמין לנו אתרוג יפה ומהודר ושלם וכשר כהלכתו. יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי. ויהי רצון מלפניך ה' אלוהינו ואלוקינו אבותינו, שתברך כל מיני האילנות, ויוציאו פירותיהם בריבים שמים וטובים ותברך את הגפנים שיצאו ענבים הרבה, שמנים וטובים, כדי שיהיה היין היוצא מהם מצוי לרוב לכל עמך ישראל, לקיים בו מצות קידוש ומצות הבדלה בשבתות וימים טובים, ויתקיים בנו ובכל ישראל אחינו מקרא שכתוב, לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלוהים את מעשיך".

משרדי "האיחוד" טל': 08-8644452 דוא"ל: haihud.ashdod@gmail.com

מעשה שהיה

ההבטחה שקוימה

היה זה בליל ט"ז בשבט, קהל רב של חסידים הצטופף סביב שולחנו של רבי יוסף מאיר מספינקא. סלסילות ובהן פירות ממנים שונים ומגוונים פיארו את השולחן, ובראש השולחן ישב הרבי ודיבר על משמעות ראש השנה לאילנות בעבודת הבורא.

הצדיק עמד על המשותף לאדם ולאלוהים, ובתוך הדברים אמר: "במאמץ ובהשקעה מרובים ניתן להיטיב את גדילתו של עץ, אף אם צמח עקום וקמל מחוסר מזון ומים. לפעמים, על ידי טיפול מסור ועקשני, מצליחים להפוך עץ קמל ונובל לאילן פורח".

אל בית המדרש נכנס באותה שעה יהודי לבוש הדר שזקן מלא עיטר את פניו, הוא נדחק אל ירכתי השולחן והציב עליו סלסילה ענקית מלאה פירות משובחים.

הרבי הרים את עיניו, וכשהבחין באורח התפשט על פניו חיוך רחב. הרבי הזמינו לשבת לידו, וכל משך ההתוועדות קירבו אליו ביותר. איש מכל החסידים לא ידע מיהו היהודי הזר שהביא לרבם את סלסילת הפירות הענקית ושזכה לקירוב כה חם מצידו, אבל לאחר הסעודה שמעו את הסיפור המלא מפיו של האורח הזר:

"נולדתי בגרמניה ורק לפני שנים אחדות היגרתי לכאן, החינוך שקיבלתי בביתי היה מנותק לחלוטין מכל קשר לתורה ולמצוות, אבי וגם סבי נמנו עם חוגי ההשכלה בגרמניה, ובדרך הזאת חונכתי גם אני. בבואי לכאן הקמתי מפעל קטן לטקסטיל, בתחילה שיווקתי את סחורתי רק לסביבה הקרובה, אך עד מהרה החלה ההצלחה להאיר לי פנים והיקף מסחרי גדל והסתעף. שלחתי סחורות לכל רחבי המדינה ואף ייצאתי סחורה למדינות סמוכות, הכל היה טוב ויפה ומוצלח. האסון בא בבוזק בהיר אחד, באותו בוקר היתה דעתי זוחחה במיוחד, בעקבות עסקה מצוינת שסגרתי יום קודם. קנתי כמות ענקית של חומר גלם במחיר זול במיוחד, וכבר חשבתי על הרווחים העצומים שאפיק מעסקה זו. שילמתי את כל התמורה במזומן ואחר כך חגגתי עם הספק בהרמת כוסית ונפרדנו בידידות. למחרת בעוד אני מהרהר בהנאה בעסקה המוצלחת, נכנס אל משרדי ספק הסחורה ותבע את התשלום עבור הסחורה שסיפק לי. בתחילה הייתי בטוח שהוא מתלוצץ, אבל עד מהרה התברר לי כי נפלתי בפח. בהבזק מהיר נזכרתי כי במהלך החגיגה אמש, לא חתם עמיתי על קבלת הכסף, וכך נותר החוזה כשהוא חתום על ידי ומאשר את קבלת הסחורה ואת מחויבותי לשלם תמורתה. סילקתי בחמת זעם את הנוכל מעל פני, אך הוא לא התרגש מזעמי ובטרם יצא הודיע לי כי בדעתו לתבוע אותי למשפט. צנחתי על כורסתי חסר אונים, היה ברור לי שהוא יזכה בדין, ובמקום הרווחים הגדולים שחלמתי עליהם, אצא נקי מנכסיי. חשתי ברע ויצאתי אל הרחוב לשאוף אוויר צח, פגשתי באחד ממכריי הישנים, חסיד כמותכם. סיפרתי לו על האסון שקרה לי. הוא יעץ לי לנסוע עמו אל רבו רבכם ולשאול בעצמו. אף שהייתי מנוכר לכל הנושא הזה, נענית לו פשוט מתוך ייאוש.

לא אשכח את מראה עיניו הזוהרות של הרבי באותו ערב בו זכיתי להיכנס לחדרו. מבלי שיכולתי לשלוט בדמעותיי הן פרצו החוצה, ובקושי הצלחתי לספר על הצרה שקרתה לי. כשסיימתי את סיפורי, פנה אלי הרבי ושאל אם אני שומר שבת. בקושי ידעתי מהי שבת, ולכן לא ייחסתי חשיבות מיוחדת לשאלתו. הסברתי, שעסקאות רבות נסגרות דווקא בשבת ולכן אני יכול להימנע מעבודה בשבת.

הרבי הוסיף לשאול אם אני מקפיד על כשרות המזון, השבתי בשלילה ונימקתי זאת בכך שטרדותי הרבות אינן מאפשרות לי לשים לב לפרטים קטנים כאלה. הרבי הוסיף לשאול אם לפחות אני מניח תפילין, גם הפעם היתה תשובתי שלילית וחמקמקה.

הרבי החל לשדל אותי להניח תפילין מידי יום "אם תניח תפילין מידי יום, מבטיח אני לך כי

תצא בדין כשידך על העליונה", אמר לי. לאחר התלבטויות רבות הסכמתי לבקשת הרבי ויצאתי מחדרו בלב קל יותר.

מה אומר ומה אדבר, מאותו יום התחלתי להקפיד על הנחת תפילין, זה לא היה קל לאדם כמוני, וכמה פעמים כמעט נשברתי, אבל זכרתי את הבטחתי לרבי. כידוע לכם, מצוה גוררת מצוה, וממצוות תפילין נגזרת לקיומן של מצוות נוספות.

הגיע יום המשפט, היה זה בט"ו בשבט, בדיוק לפני שנה. סיכויי לזכות בדין נראו אפסיים לגמרי, אך הלכתי למשפט בלב קל, כשבאופן בלתי מוסבר אני שם את מבטחי בהבטחתו של הרבי. הנוכל תיאר אותי כרמאי, שנלט ממנו סחורה ומסרב לשלם, והציג את הניירות המאשרים את טענתו. אני סיפרתי את האמת, ששילמתי אך לא קיבלתי קבלה, אינני יודע כיצד להסביר זאת, אך השופט שוכנע בכנות דבריי וזיכני בדין.

מאותו יום, משרדי סגור בשבת. לו זו בלבד שהדבר לא פגע בעסקי, אלא הם פרחו עוד יותר. אני עצמי התקרבותי לחיי תורה ומצוות מלאים, אף שאינני חסיד של ממש, כמובן.

היום, במלאת שנה לאותו יום שבו זוכיתי במשפט בזכות רבכם הקדוש ואשר בו כאילו נולדתי מחדש, מצאתי לנכון להעלות לרבי פירות ביכורים".

פנית ההלכה

הלכות ט"ו בשבט

א. יום ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילנות (ס"ע סי' תקע"ט ס"ג) ואין אומרים בו תחנון (ס"ע סי' קל"א ס"ו) וכן במנחה ביום שלפניו (י"ד בשבט) אין אומרים (חז"ע עמ' 7).

ב. אין לצום בט"ו בשבט אפילו צום "יארצייט" וכן חתן וכלה (ש"ת יח"ד ח"א סי' פ"ג).

ג. יש נוהגים לעשות לימוד בליל ט"ו בשבט, ולומדים בו משניות או זוהר העוסקים בענין הפירות, [הנדפס בספר "פרי עץ הדר"] בהבנה ככל האפשר ובפרט יש ללמוד את ההלכות השייכות לדיני ט"ו בשבט כגון: ענייני ערלה, תרומות ומעשרות (ס"ג ס"ד).

ד. נוהגים להרבות באכילת מיני פירות של אילנות בליל ט"ו בשבט, להראות בזה שהוא ראש השנה לאילנות ולברך עליהם את הברכות הראויות להם, ומנהג יפה הוא זה (ילק"ו ח"ה עמ' רמ"ה ס"ד). במיוחד מפירות שבעת המינים אשר נשתבחה בהם ארץ ישראל (ש"י יער פ"ב ס"ג) שהם: חטים, שעורה, זית, תמרים, ענבים, תאנים ורימונים.

ה. סדר הקדימה בברכות הראוי: 1. "מזונות" 2. "הגפן" (יו"ן), פרי העץ ופרי האדמה, יקדים איזה שיצא 3. "שהכל". ולגבי הסדר בפירות העץ עצמם: קודם פרי שצריך שהחינו [אפילו שאינו משבעת המינים] אח"כ פרי משבעת המינים [וע"פ סדר קדימות: זית, תמר, ענבים, תאנה, רימון], ולבסוף שאר הפירות (חז"ע טו דבש"ט עמ' רע"ג-רע"ד, ילק"ו סי' ר"א ס"ג).

ו. כל דיני קדימה שכתבנו אינם אלא דווקא כששניהם לפניו ורוצה לאכול משניהם, אבל אם אין שניהם לפניו אין אומרים לו המתן עד שיביאו את החשוב קודם כדי שיברך עליו תחילה אלא מברך על מה שלפניו (ש"י יער פ"ד ס"ד כ"ח מ"ט ס"ב).

ז. מברך פעם אחת "העץ" ופוסט את כל פירות העץ [שבבית]. ומברך פעם אחת "האדמה" ופוסט את כל פירות האדמה [שבבית] וכיו"ב לענין מזונות, ומברך פעם אחת "שהכל" ופוסט את כל המאכלים והמשקים שברכתם שהכל [שבבית] (ילק"ו ח"ה עמ' רנ"ג-רנ"ד, הליכות עולם ח"ב עמ' פ"ט-פ"ז).

ומברך "שהחינו" פעם אחת ופוסט את כל המאכלים שחייבים שהחינו שלפניו. [ואלו שאינם לפניו אינם נפטרים מברכת שהחינו שברך, ואם מביא אח"כ מינים אחרים שטעונם "שהחינו", מברך שוב שהחינו (ילק"ו סי' רכ"ה ס"ג)] (הליכות עולם ח"ב עמ' כ"ג-כ"ד).

* אם ברך "על הגפן" על היין פטר את כל המשקאות מברכת "שהכל" (ס"ג).

ח. אין לברך "שהחינו" על ריבת האתרוג [או מרוקח בסוכה וכיו"ב] הואיל ואינו ניכר בין חדש לישן (כ"ח פ. ר"א ס"י, קצות השולחן ס"ג/ב, דרכי ה' ח"ד פ"ב ס"ח/ב, עין אור ש"ה עמ' 92 פסקי תשובות רכ"ה) ובפרט שכבר ברכו עליו בסוכות ב- 4 המינים (חז"ע דרכות עמ' קל"א-קל"ב).

ט. אין מברכים "שהחינו" על פירות שבקופסאות השימורים וכן לא על פירות מיובשים כיון שאין בהם היכר בין ישן לחדש (הדרכה והלכותיה סי' ס"ח-ט, פסקי תשובות הג"ט).

י. המברך על פרי חדש ברכת "שהחינו", לכתחילה נכון יותר להקדים לברך ברכת הפרי ואח"כ ברכת שהחינו ואח"כ יטעם מהפרי (ילק"ו סי' רכ"ה ס"ג). ואם הקדים ברכת "שהחינו" לברכת הפרי יצא (חז"ע עמ' תל"ט).